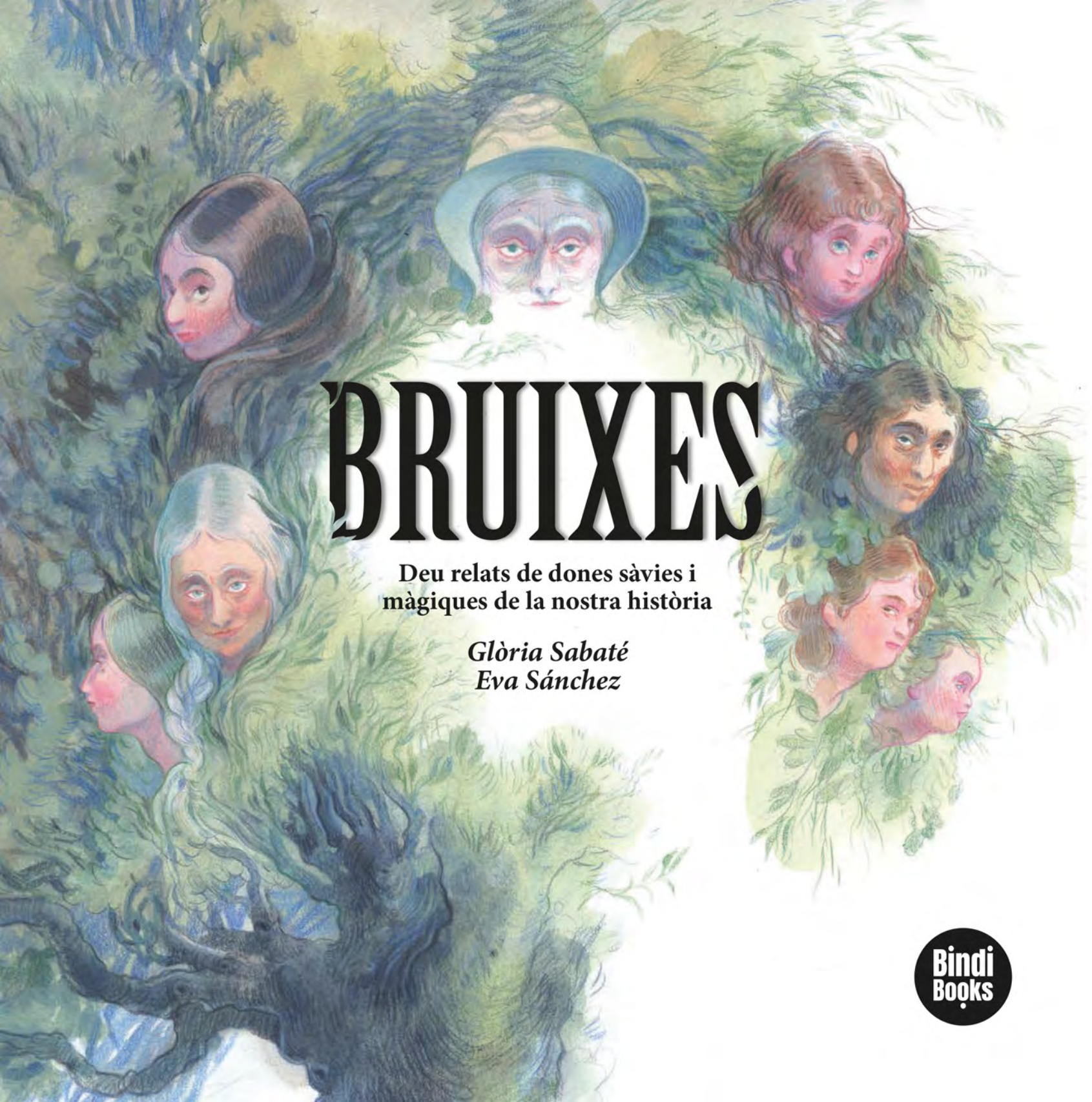

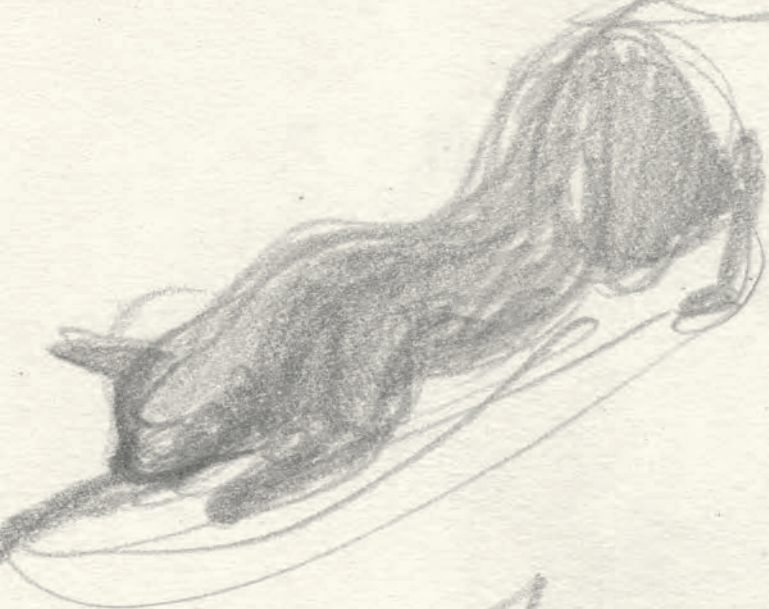
An artistic illustration featuring seven women's faces, likely witches, emerging from a dense, green forest. The faces are rendered in a soft, painterly style with various expressions. One woman at the top center wears a wide-brimmed hat. The overall color palette is dominated by greens and blues, with some warmer tones on the faces.

BRUIXES

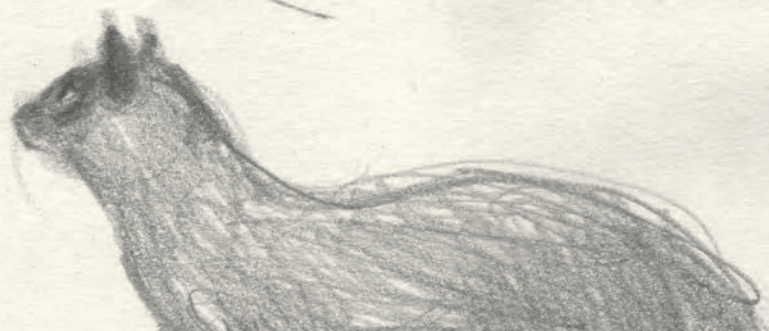
Deu relats de dones sàvies i
màgiques de la nostra història

Glòria Sabaté
Eva Sánchez

**Bindi
Books**

Jane

© del text: Glòria Sabaté, 2021
© de les il·lustracions: Eva Sánchez, 2021
© 9Grup Editorial, per l'edició

Bindi Books
Mallorca, 314, 1r 2a B
08037 Barcelona
T. 93 857 46 04

Disseny i maquetació: Julia Rubé

Primera edició: octubre de 2021

ISBN: 978-84-18288-23-4
Dipòsit legal: B 12344-2021

Imprès a Polònia per Multiprint

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre,
ni la seva incorporació a un sistema informàtic,
ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà,
sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes,
sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

BRUIXES

Deu relats de dones sàvies i
màgiques de la nostra història

Glòria Sabaté
Eva Sánchez

Índex

Introducció	8
L'hivern i l'aigua:	
Bonanada, la llevadora de la cort	12
La guaridora sense por	18
Les bruixes de la Pedra Gentil	25
La primavera i la terra:	
El caçador de bruixes	34
La bruixa de Biterna	41
La bruixa i l'abric del senyor bisbe	47
L'estiu i el foc:	
Sorginen Leizea, la cova de les bruixes	56
Bécquer i la bruixa de Trasmoz	63
Tardor i aire:	
La Teia de can Mallol, l'última bruixa	72
La Júlia i l'herència de la Bonanada	79
Epíleg i Context històric	86
Indrets dels relats	91
Glossari	92

Ho has sentit, oi?

Un pessigolleig als dits i una picor al nas just abans d'agafar el llibre. L'has obert i has somrigut, amb la curiositat pintada als ulls.

Ha estat així, oi? No hi ha dubte, el llibre t'ha cridat.

Volia venir a casa teva. Ocupar un lloc (el seu lloc) a la col·lecció que tens a la prestatgeria de l'habitació. Ha decidit que volia entrar a la teva vida, formar part de tu.

Sigui com sigui, ha arribat el moment de descobrir un gran secret i, qui sap?, potser també de despertar la part màgica que tens adormida i que de vegades, a la nit, et batega temorega a prop del cor...

Però abans permet-me que em presenti. Soc la Jana, la gata de l'Aradia, mare de totes les bruixes, senyora de les criatures del bosc i teixidora del destí dels homes. La deessa Diana ens protegeix i ens il·lumina el camí. Vinc d'una llarga nissaga de gates companyes de bruixes i custòdies de la seva màgia. I soc aquí, vivint entre aquestes pàgines, perquè et vull parlar d'elles, les bruixes, aquelles dones sàvies que des dels temps antics han anat ensenyant els seus coneixements sobre la cura del cos i de l'ànima a filles, netes, veïnes i veïns. Les seves mans guareixen, preparen aliments i ajuden a néixer i a morir. Viuen en comunió amb la natura i, d'ella, obtenen tot el seu saber, tot allò que necessiten. Són dones de totes les èpoques, edats i condicions, i les trobem pertot arreu.

T'agraden, oi?

Al principi tothom les apreciava. Portaven a les cases, que sempre trobaven obertes, remeis i pocions per recuperar la salut o obtenir l'amor de la persona anhelada. Les coneixien com a remeieres, llevadores i dones sàvies. En elles, hi habitava alguna cosa màgica. Tenir-les a prop protegia. Malauradament, el temps va passar i la gent va començar a mirar-les amb recel; se n'allunyaven i els tancaven les portes de casa que havien tingut sempre obertes. Llavors van ser anomenades «fetilleres», dones capaces de guarir però també de fer mal mitjançant fetilleries i males arts. Finalment, van ser considerades bruixes, dones que obtenien el seu saber a través de l'amistat amb el diable i que feien por, i van ser perseguides perquè eren vistes com una amenaça per a la societat.

Tot i això, elles únicament volien viure segons els dictats del seu cor, un cor que bategava lligat a una manera de veure el món amb una mirada màgica i en comunió amb la natura. El món havia canviat i ja no les entenia. Saps? L'únic crim que van cometre fou ser diferents. Sentir de manera diferent.

Aquest llibre t'ha triat. Segur que tu les entendràs. Les vols conèixer? Gràcies a la teva lectura no oblidarem el seu llegat, la seva memòria. Les descobriràs si m'acompanyes en aquest viatge meravellós a través del temps: visitarem l'Edat Mitjana i anirem del segle XVI al XIX; recorrerem les quatre estacions i et mostraré les propietats dels quatre elements.

Som-hi?

L'hivern i l'aigua

Som a les portes del solstici d'hivern,
quan la llum triomfa per damunt de la fos-
cor i el sol comença a inundar de claredat
les tenebres. L'acompanya l'aigua, element
primordial. És canviant i transformadora.
Ens tranquil·litza i ens purifica. Ens treu la
set i ens neteja. És font de vida, ens dona
vitalitat i ens fa créixer.

Sempre en moviment... La natura es
despertarà aviat.

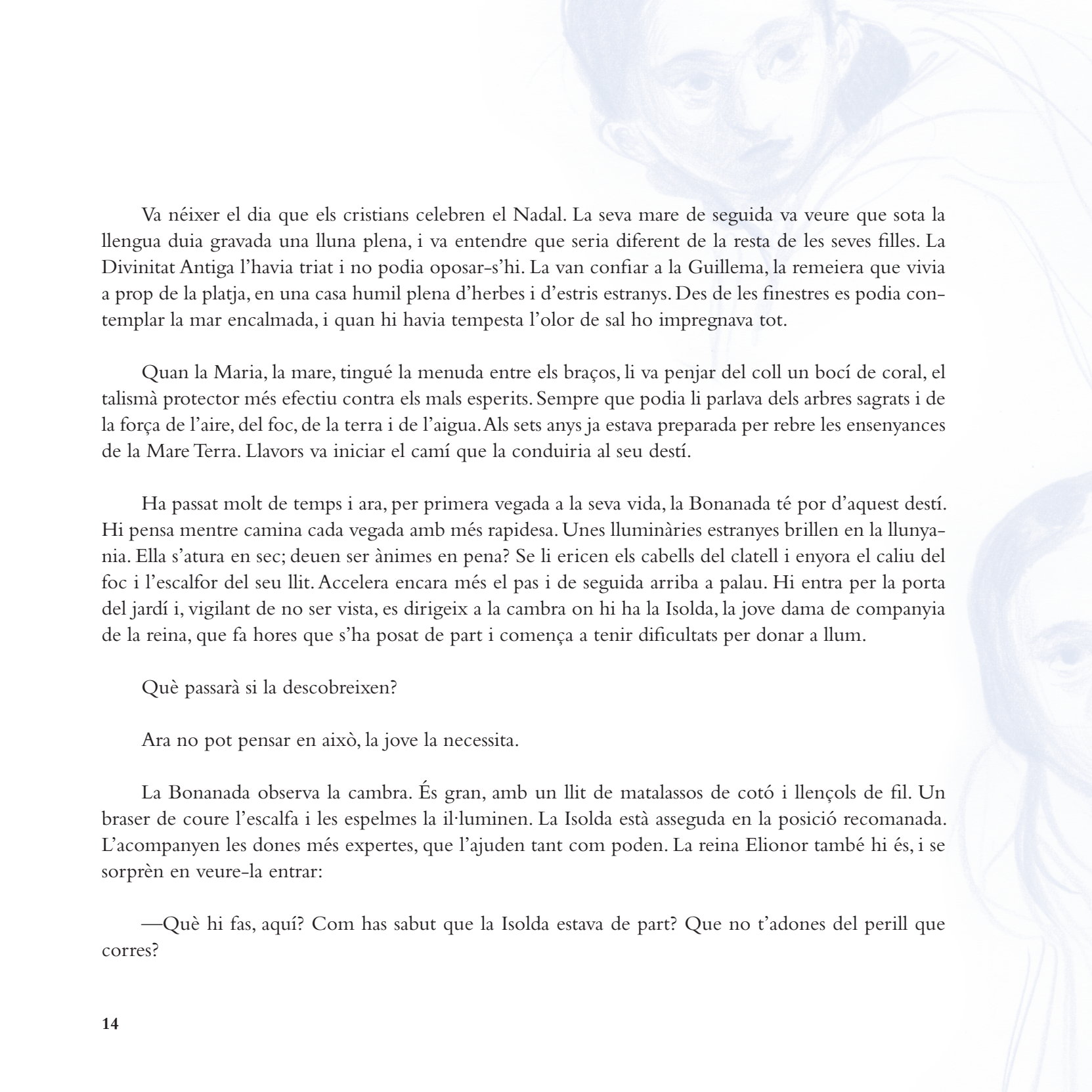
Bonanada, la llevadora de la cort

Iniciem el llarg viatge en el temps que t'he proposat: l'hivern. La literatura és poderosa i ens ho deixa fer; aprofitem-ho! Tanca els ulls amb força i obre la finestra de la imaginació. Pots fer-ho? Som a la Barcelona del segle XIV, a les portes d'un hivern que es presenta molt fred. Les campanes de la catedral anuncien l'arribada de la nit. Els portals de les antigues muralles ja fa estona que s'han tancat i la gent és a casa. És perillós caminar pel carrer..., però veus, allà, a prop de la plaça de Sant Jaume, una ombra que camina lleugera? És una de les nostres:

La lluna plena brilla com un mirall i il·lumina els carrerons solitaris de la ciutat. La pluja cau damunt de les llambordes i forma un minúscul rierol que arrossega els pixums i la brutícia de tot el dia. L'ombra camina ràpida pel carrer de l'Escola Major, protegida per la foscor. De seguida deixa enrere la carnisseria i la casa del porter i surt del call. Amb l'encanteri adequat, és fàcil obrir qualsevol porta, i la que tanca el barri dels jueus no se li ha resistit. És la Bonanada, llevadora de la reina Elionor de Sicília. D'ulls foscos i cabells llargs, rostre rodó i cos llargarut, vesteix una capa de llana gruixuda per protegir-se del fred. Al cantó dret, a prop del coll, hi porta brodada la rodella groga que la identifica com a jueva.

Però ella no és com les altres jueves.

Va néixer el dia que els cristians celebren el Nadal. La seva mare de seguida va veure que sota la llengua duia gravada una lluna plena, i va entendre que seria diferent de la resta de les seves filles. La Divinitat Antiga l'havia triat i no podia oposar-s'hi. La van confiar a la Guillema, la remeiera que vivia a prop de la platja, en una casa humil plena d'herbes i d'estrís estranys. Des de les finestres es podia contemplar la mar encalmada, i quan hi havia tempesta l'olor de sal ho impregnava tot.

Quan la Maria, la mare, tingué la menuda entre els braços, li va penjar del coll un bocí de coral, el talismà protector més efectiu contra els mals esperits. Sempre que podia li parlava dels arbres sagrats i de la força de l'aire, del foc, de la terra i de l'aigua. Als sets anys ja estava preparada per rebre les ensenyances de la Mare Terra. Llavors va iniciar el camí que la conduiria al seu destí.

Ha passat molt de temps i ara, per primera vegada a la seva vida, la Bonanada té por d'aquest destí. Hi pensa mentre camina cada vegada amb més rapidesa. Unes lluminàries estranyes brillen en la llunyania. Ella s'atura en sec; deuen ser ànimes en pena? Se li ericen els cabells del clatell i enyora el caliu del foc i l'escalfor del seu llit. Accelera encara més el pas i de seguida arriba a palau. Hi entra per la porta del jardí i, vigilant de no ser vista, es dirigeix a la cambra on hi ha la Isolda, la jove dama de companyia de la reina, que fa hores que s'ha posat de part i comença a tenir dificultats per donar a llum.

Què passarà si la descobreixen?

Ara no pot pensar en això, la jove la necessita.

La Bonanada observa la cambra. És gran, amb un llit de matalassos de cotó i llençols de fil. Un braser de coure l'escalfa i les espelmes la il·luminen. La Isolda està asseguda en la posició recomanada. L'acompanyen les dones més expertes, que l'ajuden tant com poden. La reina Elionor també hi és, i se sorprèn en veure-la entrar:

—Què hi fas, aquí? Com has sabut que la Isolda estava de part? Que no t'adones del perill que corres?

—M'ho han dit els núvols. M'han avisat també que la criatura venia amb problemes. No us podia fallar.

La Bonanada deixa de parlar. No hi ha temps per perdre. Demana que li portin una taula petita, que col·loca sota la finestra. Del seu sarró treu pa, vi, aigua i un mirall molt bonic, de formes delicades. D'aquesta manera s'assegura que, si apareixen els trips, els dimoniets entremaliats, s'entretindran menjant i mirant-se al mirall i no molestaran el nadó que lluita per néixer.

S'apropa a la Isolda, que està espantada. Li acarona la cara dolçament per tranquil·litzar-la i diposita damunt de la seva panxa un saquet d'herbes remeieres mentre recita en veu baixa una oració protectora. Demana aigua calenta i hi tira unes branques d'alfàbrega i ruda; amb mans expertes prepara un cataplasma, que posa damunt el baix ventre de la jove per facilitar la sortida de la criatura.

Passa una llarga estona abans no senten els primers plors. Les dones respiren alleujades. La reina somriu i la Isolda plora d'alegria. Tot ha anat bé. Una nova vida s'obre camí. És una nena.

—Per què has vingut, Bonanada? —li diu la reina Elionor, visiblement amoïnada—. Ja saps que el meu fill, l'infant Joan, creu que vas matar la seva promesa amb fetilleries i males arts!

La reina recorda que la va poder treure de la presó, però l'infant Joan li va prohibir que tornés a la cort. Si hi tornava l'engarjolaria de nou.

—No t'hauries d'haver arriscat tant! —continua dient la reina Elionor—, però t'ho agraeixo de cor.

—Ho sé, missenyora. No corren bons temps per a les remeieres i llevadores com jo. Però no us podia fallar. Vau donar la cara per mi i sempre us n'estaré agraïda. Us ajudaré cada vegada que em necessiteu.

La Bonanada acompanya les seves paraules amb una lleu inclinació de cap, a manera de reverència.

La reina s'acosta a ella i l'abraça. Sap que el metge del rei la veu com a competència i li està enterbolint el cap amb mentides sobre el seu poder malèfic i sobre la seva condició de jueva. També se'n riu, del saber de dones com ella, i els nobles de la cort l'escolten i el comencen a creure...

—Au, afanya't! Has de marxar. Els homes voldran venir a veure la nena i no t'han de trobar aquí. El gall ja ha cantat i aviat el palau es despertarà. Segueix-me, t'indicaré una sortida segura. Les meves dames de companyia no et delataran, no passis ànsia.

Es dirigeixen a la capella de la reina. A la paret del fons, unes pintures murals cobreixen una porta secreta que condueix a uns túnels subterranis que ja eren utilitzats pels antics templers.

—Baixa les escales de pedra i segueix el passadís que està una mica més il·luminat, el que hi ha a la dreta, més estret —li diu la reina—. Et conduirà al jardí de palau, al costat de la vella torre rodona de l'antiga muralla. És la sortida més propera al call. Ves amb compte, t'ho prego.

La Bonanada agafa l'espelma que li ofereix la reina i, sense perdre temps, baixa les escales. La foscor és densa i fa olor de resclosit. Li costa respirar. De lluny, li arriba el murmurí d'un corrent d'aigua subterrani. Nota una presència gèlida rere seu i es gira bruscament, però no veu ningú.

Serà un esperit perdut? Té por, però s'obliga a continuar. Després d'uns minuts que li semblen hores, topa amb unes escales que pugen a la superfície. Quan surt al carrer, ja s'han obert els portals de la muralla i els primers camperols de la rodalia han entrat a la ciutat, carregats amb cabassos plens de verdures que vendran al mercat. El sol li escalfa la cara. De seguida arriba a casa. Aleshores respira tranquil·la. Deixa el sarró i el mantell damunt de la taula de la cuina i es dirigeix a la seva habitació. Dormirà tot el matí, pensa.

Que equivocada que està!

Fa poca estona que és al llit quan una veu la crida. Sembla que prové de l'altre món. És la minyona de la reina Elionor, embolicada amb una capa que li cobreix els cabells d'or. Està molt nerviosa:

—Bonanada, desperta't! Una dama de la reina t'ha traït i l'infant Joan i els seus cavallers ja saben que vas venir a palau. Et venen a buscar. Has de fugir, ràpid!

Sense pensar-s'ho dues vegades, la Bonanada agafa quatre coses de casa, les més preuades, i marxa sense mirar enrere. Buscarà refugi fora muralla, a la casa que la seva mestra Guillema tenia a la platja. Ella ja ha marxat, però el seu esperit encara hi és.

Surt del call en el mateix moment en què uns homes a cavall demanen d'entrar-hi. Travessa la plaça de Sant Jaume i s'afanya a creuar la porta del Regomir. De seguida sent la brisa fresca del mar i contempla les cases baixes del barri de la Ribera. La de la Guillema, la seva mestra, és la més humil, però quan és a dins se sent segura. Ha pres una decisió: invocarà els esperits de la natura i els demanarà consell.

Del sarró treu el llibre de les ombres i l'anell de virtut. De la cuina agafa el fus de filar i un cossi amb aigua. Quan ho té tot, es dirigeix al pati i busca la protecció del roure familiar. S'arrenca un cabell i el lliga al fus, que fa girar sobre el cossi ple d'aigua, mentre recita les paraules màgiques: *sabaros homea setquela Adonay apsa holimens principi Emanuel Sabaot socda adorterea...*

Nota com el seu cos es prepara per a la revelació. La respiració se li accelera. Uns instants després l'aigua li parla sobre el futur incert que l'espera. Li dona les gràcies i l'obeeix. Embolica el llibre i l'anell amb una roba resistent i els enterra sota del roure. El cel s'ha enfosquit i uns núvols negres amenacen tempesta.

Demà marxarà de Barcelona. Però una part d'ella quedarà soterrada amb el llibre i l'anell. No corren bons temps per a les remeieres. Qui sap! Potser en un futur el llibre arribarà a unes mans acollidores i no es perdran les ensenyances de la Mare Terra, el saber antic.

La guaridora sense por

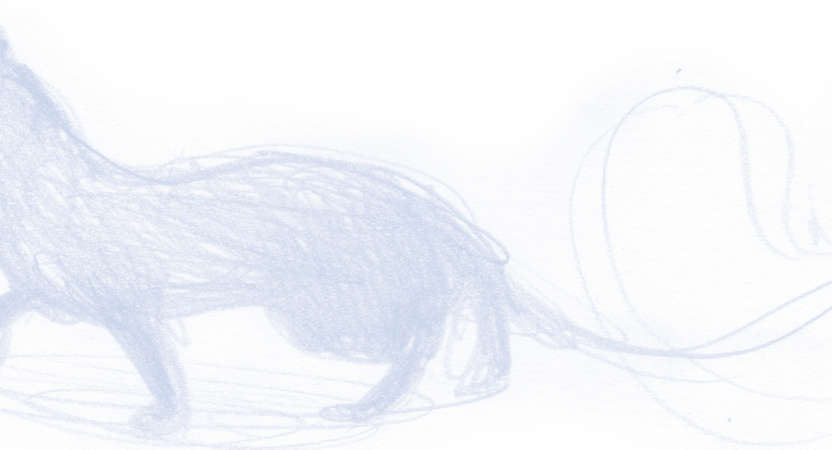
Ja hem agafat forces. Tornem a viatjar? Som-hi! Tanca els ulls i segueix-me... Ho sents? Són els carrers del barri de Vilanova dels Arcs, que bullen d'activitat. De nou hem aterrat a la Barcelona medieval, i l'hivern no vol abandonar la ciutat. Abri-ga't, que fa fred. Fixa't, allà, en una de les finestres de la façana de l'hostal que hi ha a prop de la porta Bisbal, hi ha una dona... Ens hi acostem a veure qui és?

Des de la finestra de l'hostal, la Gueraula contempla el moviment dels bastaixos que travessen la catedral carregats d'embalums malgrat la pluja que cau constant. Mentre observa el carrer, amb mans àgils es trenca els cabells blancs i llargs. Fan olor de farigola fresca. Porta un vestit senzill de llana grisa i té els ulls verds com la primavera.

—Mare, estàs segura que ho vols fer? Encara som a temps de tornar a casa i oblidar-ho tot.

— No, fill. No podem arriscar-nos. I si els papers arriben a l'inquisidor?

La Gueraula s'ha girat i el mira, amorosa. En Pere té el somriure del seu pare, mort fa alguns anys, i és igual d'amable i generós. Quan les autoritats de Subirats la van acusar de sortílega i endevinadora, el seu fill sempre va ser al seu costat, i va gastar tots els estalvis, cinc-cents sous, per treure-la de la presó.

—No pateixis, que tot anirà bé —li diu ella amb tendresa—, el bisbe és comprensiu i entendrà que no puc evitar que els malalts acudeixin a mi en gran nombre, que no puc trair-los ni trair-me a mi mateixa. Soc una guaridora! No tinc por, fill. Au, afanya't, canvia't, que hem de marxar.

Mentre el seu fill es vesteix, la Gueraula torna a mirar per la finestra. Això la tranquil·litza. De sobte, un record li ve a la memòria. Un bocí de passat. Tenia l'edat d'en Pere, amb la joventut a flor de pell i tots els somnis per estrenar. Li havien dit que com que era una dona no podria dedicar-se a l'estudi, però el va conèixer a ell i tot va canviar. Es deia Bofim, era un metge àrab que vivia a Vilafranca del Penedès, home savi i instruït en l'art de la medicina. De seguida que la veure, ell va intuir la set que tenia d'aprendre i la va acceptar com a ajudant. A ell tant li feia que fos una dona. Era especial. Mirava les ànimes i no els cossos. Acceptava tothom fos com fos, vingúes d'on vingúes..., sempre que tingúes un cor net. Tot el que sap li ho deu a ell.

—Mare, anem?

La veu d'en Pere la torna al present. Es col·loca la capa gruixuda, agafa el sarró i, amb els ànims temperats, es dirigeixen al pis de sota a esmorzar. La sala és gran, fosca i plena de botes; de seguida els arriba l'olor de vi ranci. S'asseuen en una taula del fons, la menys bruta, i demanen llesques de pa i una mica de fruita.

—El senyor bisbe s'està morint! El senyor bisbe s'està morint! Un bruixot ha entrat aquesta nit a palau i l'ha enverinat. El senyor bisbe s'està morint!

Un vailet escarransit i amb les galtes enceses ha entrat a l'hostal, cridant, ha donat la notícia i ha tornat a marxar. Tothom, encuriolit i espantat alhora, deixa el que està fent i el segueix. La Gueraula i el seu fill Pere també surten al carrer, preocupats. La pluja ara cau amb més força, i la humitat s'escampa pels carrerons estrets del barri i per les cases atapeïdes. Els arriba la salabror de la mar, que els clivella els llavis. Caminen ràpid, l'un al costat de l'altra, en silenci. De seguida arriben davant l'imponent Palau del Bisbe, on ja s'ha aplegat una munió de gent.

